

INDEPENDENTS DE QUI?

Resum Executiu (dades setembre 2015)

Informe complet (octubre 2014) a www.independentsdequi.cat

1. Introducció

Malgrat que des de fa anys el deute públic és molt present al debat polític i als mitjans de comunicació, la **manca de transparència** i els interessos de les elits fan que la ciutadania desconegui quina és la realitat del deute públic del seu propi país.

L'informe "**[Independents de qui?](#)**" cerca analitzar les principals magnituds, dades i informacions que ens poden ajudar a entendre l'evolució del deute públic català. Aquest informe no analitza els deutes privats ni el dels ajuntaments catalans, i es centra en el deute de la Generalitat de Catalunya (incloent el deute de les moltes institucions, entitats i empreses públiques i públic-privades que hi depenen).

L'informe aporta informacions inèdites fins ara sobre qui son els creditors del govern català , qui ha sortit guanyant més amb les emissions de deute, o l'impacte de certes mesures fiscals en el procés d'endeutament. L'informe respon a la necessitat de conèixer com s'ha arribat a aquesta insostenible situació, per a partir d'aquest coneixement poder avaluar quines sortides tenim. L'informe ha d'ajudar també a abordar la qüestió de la il·legimitat de la prioritització del pagament del deute per sobre d'altres despeses.

Aquest informe no és una auditoria ciutadana del deute. És una aportació que fem des de la Plataforma Auditoria Ciutadana del Deute (PACD) a Barcelona per a que pugui servir per engegar processos d'auditoria ciutadana a nivell català si altres grups i moviments socials així ho volen.

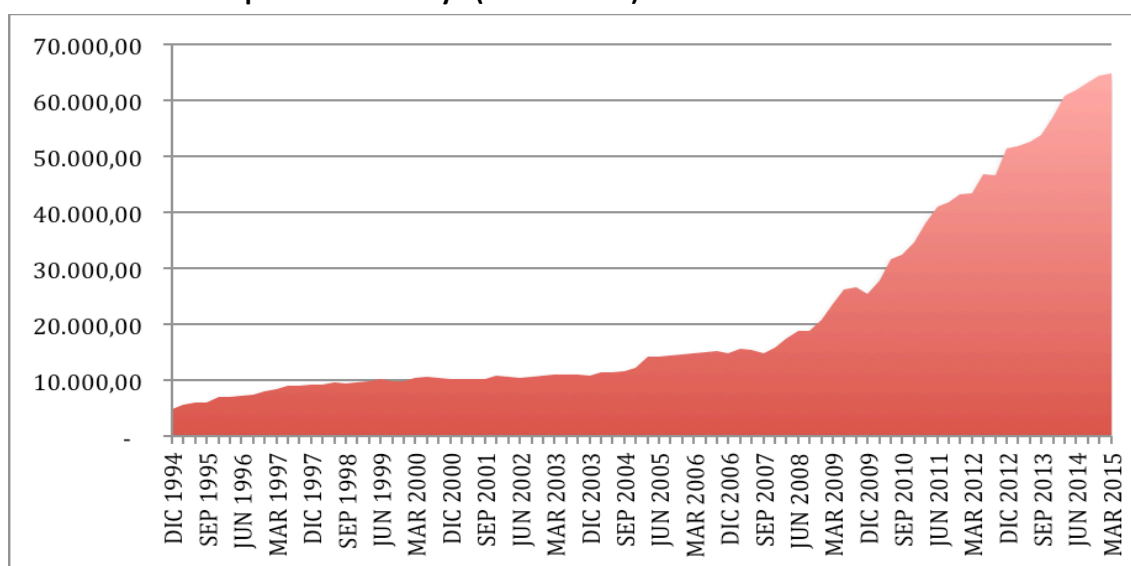
2. Xifres del deute català

Si bé Catalunya ha tingut un deute públic força estable en els anys previs a l'esclat de la crisi financera, **des de l'any 2008 el deute s'ha s'ha multiplicat per 3,5, arribant als 64.792 milions** de deute a març de 2015. En termes absoluts Catalunya és la Comunitat Autònoma més endeutada de l'Estat espanyol, seguida de País Valencià, Andalusia i Madrid. Els pressupostos de 2015 preveien que a final d'aquest any el deute de la Generalitat arribaria fins als 67.192 i la previsió per a 2016 és d'arribar a 70.140 milions d'euros de deute.

A banda d'aquest deute de la Generalitat existeixen diferents **mecanismes que amaguen possibles deutes futurs** com els 2.723 M€ d'avalis concedits a organismes autònoms i empreses públiques de la Generalitat de Catalunya o els 1.128 M€ d'avalis a empreses privades i a través del Fons de titulització d'actius. També les inversions en grans infraestructures amaguen deutes a futur. A través de mecanismes de pagaments diferits, concessions i drets de superfície, la Generalitat de Catalunya tenia al 2010 despeses compromeses, amb càrrec a exercicis futurs, per valor de 79.502 milions d'euros, amb terminis que arriben fins a l'any 2108.

Malgrat que no mostra el grau d'equitat de la societat, ni tots els treballs que es fan en un territori, l'indicador habitual per mesurar la sostenibilitat financera del deute públic és la seva relació respecte al Producte Interior Brut. **El deute públic català respecte al PIB ha passat de situar-se al voltant del 8% abans del 2007 a créixer fins al 32,2% a març de 2015.** Les Comunitats Autònomes més endeutades respecte el seu PIB, són el País Valencià, Castella la Manxa i en 3r lloc Catalunya.

Evolució del deute públic a Catalunya (1995 – 2015) en Milions d'euros

Font. Banc d'Espanya. Setembre 2015

El deute acumulat no es deu a l'acció d'un sol govern. Durant el **tripartit (2003-2010)** el deute públic es va multiplicar per **3,18**. En els anys de govern de **CiU (2010-2015)** el deute s'ha multiplicat per **1,94**. Ambdós governs són doncs corresponsables de la situació actual.

La Generalitat de Catalunya s'endeuta principalment a través de 3 mecanismes : emissions de bons i pagarés als mercats financers, préstecs i crèdits de bancs (privats o públics, com el Banc Europeu d'Inversions), i mecanismes públics de liquiditat (Fons de Liquiditat Autònoma, Pla de pagament de proveïdors i altres crèdits ICO). **La manca d'un sistema públic de finançament propi encareix molt els crèdits.** Un exemple: entre 2010 i 2012 les 4 emissions de bons de la Generalitat dirigides a petits inversors i al mercat domèstic (els anomenats bons patriòtics) va comportar que els creditors cobressin 599 milions d'euros en interessos. Els intermediaris: CaixaBank, Catalunya Caixa, Banc Sabadell i altres, van cobrar 274 milions en comissions només per col·locar aquests bons. Entre els interessos i les comissions bancàries la Generalitat de Catalunya va pagar de mitjana un 6,87% pels bons patriòtics.

Actualment la Generalitat no emet deute als mercats financers i s'endeuta principalment amb els mecanismes de liquiditat de l'Estat espanyol, bàsicament el Fons de Liquiditat Autonòmic (FLA). Avui el FLA, és a dir, l'Estat espanyol, és pràcticament **l'única font de finançament de la Generalitat de Catalunya, a més del seu principal creditor**. A març de 2015 dels 64.793 Milions de deute de la Generalitat, 32.661 Milions corresponen a deute amb l'Estat espanyol vinculat amb els mecanismes de liquiditat, representant el 51% del deute català. En un any el pes com a creditor de l'Estat espanyol ha passat de representar un terç a la meitat, i si hi sumem el FLA 2015, el pes de l'Estat espanyol com a creditor de Catalunya serà encara més gran a finals d'enguany.

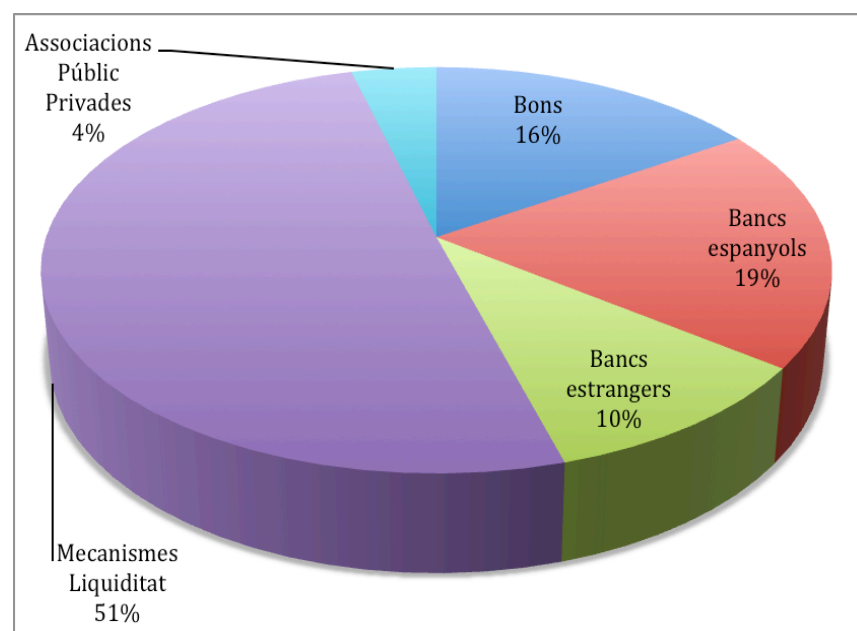
L'acceptació de les condicions dels mecanismes de liquiditat és una intervenció de facto de l'economia pública catalana.

Al 2016 s'han de començar a retornar els préstecs del FLA, 2.185 milions d'euros d'amortització a 2016, més 677 milions que s'ha de retornar del pla de pagament a proveïdors. Un total de 2.862 milions d'euros a pagar a l'Estat espanyol al 2016.

Catalunya és la principal receptora del FLA i d'altres mecanismes de liquiditat amb un 33,04% de tots els fons posats a disposició de les comunitats autònomes i ens locals des de 2012. **Més de 40.000 milions d'euros que han permès a la Generalitat salvar la suspensió de pagaments, a base d'endeutar-se encara més, enlloc de amb els mercats, amb l'Estat espanyol.**

Els recursos del FLA s'han d'utilitzar per a cobrir un seguit de partides assenyalades pel Govern Espanyol, bàsicament cobrir el dèficit públic autoritzat per aquest anualment, cobrir dèficits d'anys anteriors, i pagar els venciment de deute. Entre 2012 i 2014, el 70,6% dels recursos rebuts del FLA han anat a cobrir amortitzacions de deute i els seus interessos, 17,923 milions d'euros. De la resta la principal partida del FLA ha anat per a cobrir concerts sanitaris i convenis amb farmàcies.

3. A qui devem ?

A més de conèixer l'abast del nivell d'endeutament de la Generalitat, és important conèixer qui són els principals creditors del deute públic català. Si bé podem conèixer les grans xifres, aquesta **informació en detall, amb noms i cognoms, és gairebé inaccessible** i amaga una realitat complexa i ràpidament canviant.

A nivell general, l'Estat espanyol és el principal creditor amb un 50,41% del deute a través dels diferents mecanismes de liquiditat, principalment el FLA. En segon

lloc, bancs espanyols (19,33%) i estrangers (10,29%), i inversors que, a través de la banca, fons d'inversions i altres entitats financeres, tenen un 15,91% del deute a través d'emissions de bons. El problema arriba si volem saber qui són aquests bancs o inversors.

La PACD va tenir accés, a través de la Candidatura d'Unitat Popular – Alternativa d'Esquerres, a la cartera de creditors del deute viu de la Generalitat a data 31 de gener de 2014. Les dades són complexes, ja que sovint entitats bancàries apareixen com a creditors quan es tracta d'operacions d'intermediació del Pla de Pagaments de Proveïdors (on l'Estat espanyol és qui garanteix el deute) o de compra de bons de deute per part d'inversors individuals.

En tot cas, les dades mostren que CaixaBank constava com a principal creditor (després de l'Estat espanyol), amb més de 7.315 M€ (14% del total del deute).

5 bancs (CaixaBank, BBVA –amb la compra de CatalunyaBanc-, Bankia, Santander i Sabadell) acumulaven més de 20.769 M€ de deute i el 39,7% del total.

El deute català està en definitiva concentrat en molt poques mans, l'Estat espanyol, un grup de 13 bancs catalans, espanyols i estrangers, i el Banc Europeu d'Inversions (BEI) acumulaven al gener de 2014 el 88% del deute català, més de 46.000 M€.

Les dades demostren a més la forta **dependència que la Generalitat de Catalunya té de l'Estat espanyol**. Díficilment podem parlar de sobirania, ni econòmica ni política, si les decisions del govern estan mediatitzades pel que imposin, directa o indirectament, aquest petit grup de creditors.

4. Causes del creixement del deute

Els arguments del Govern de la Generalitat que justifiquen el gran creixement del deute són:

- **L'increment del dèficit** (la Generalitat gasta més del que ingressa i ha d'endeutar-se per a cobrir la diferència) degut a:
 - El **descens dels ingressos** per la crisi econòmica
 - L'**increment de la despesa social** per la crisi i l'augment de la població
 - L'**increment de la despesa d'interessos de deute**
 - Els compromisos de **pagaments diferits per infraestructures**
- Pels canvis del **mode de càlcul del deute** (ara Eurostat imposa que el deute d'empreses públiques i altres conceptes que abans no es comptabilitzaven com a tal es consideri deute de la Generalitat)
- La **inclusió de deute comercial** (el Pla de Pagament a Proveïdors impulsat per l'Estat espanyol obliga a que el deute amb proveïdors de la Generalitat, que no computava com a deute públic, passi a ser deute financer amb els mercats)

Per contrastar els arguments de la Generalitat ens centrem en avaluar les causes de l'increment del dèficit i del deute, pel que cal observar dues variables: despesa i ingressos

Despesa

És cert que la Generalitat fa anys que gasta més del que ingressa, però el nou endeutament es deu no només per cobrir aquest dèficit, sinó sobretot per poder pagar els deutes acumulats i els seus interessos.

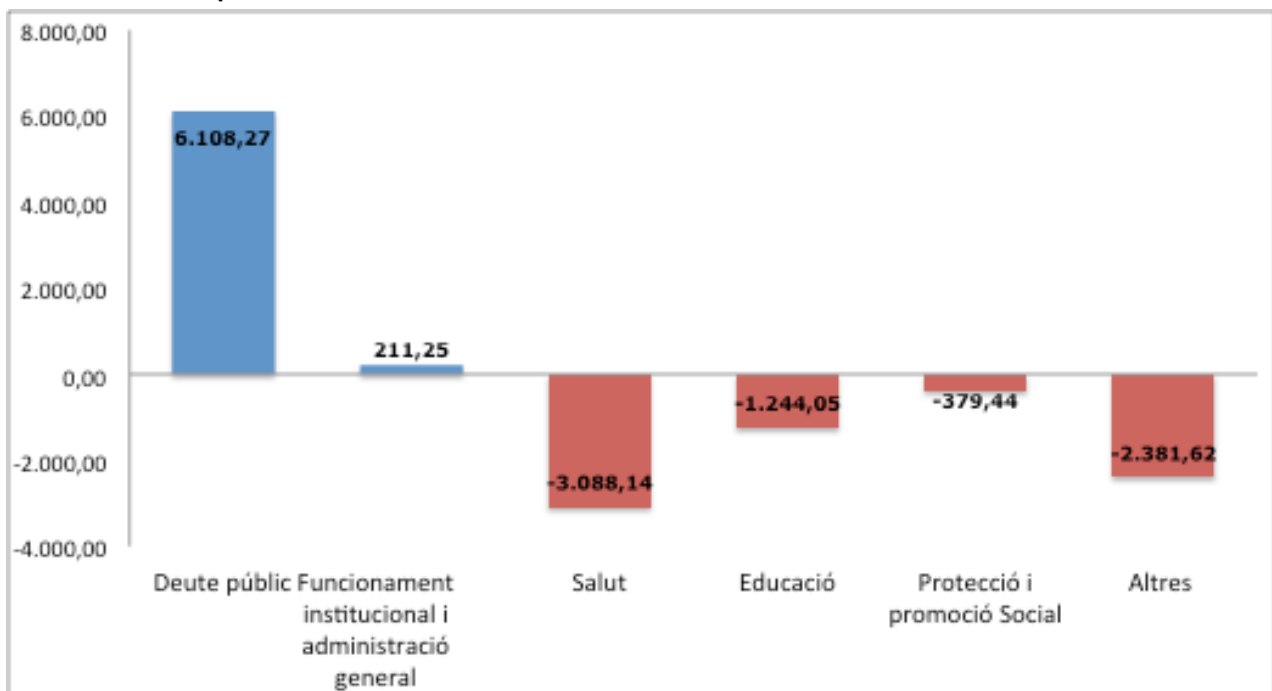
En els darrers anys s'ha produït un molt fort **increment de la despesa del deute** (s'ha multiplicat per 5 des de 2009). Entre 2009 i 2014, totes les categories de despesa en els comptes de la Generalitat de Catalunya han patit retallades excepte el pagament del deute i els seus interessos.

La **prioritat del pagament del deute** es va constatar especialment al 2013 quan es van pagar 11.728,54 M€ en aquest concepte (amortització més interessos), molt per sobre de qualsevol altra partida pressupostària de la Generalitat.

Al 2014 es va pagar 8.267 M€ de servei del deute, 22,6 milions d'euros al dia, dels quals 5,27 milions d'euros al dia només en interessos (1.924M€ en interessos i 6.343M€ en amortització al 2014).

Entre 2009 i 2014 les retallades en Salut, Educació, Protecció i Promoció social i altres partides sumen -7.214,87 M€, mentre que el pagament del deute s'ha incrementat en més de 6.108,27 M€.

Diferència de despesa 2009-2014 en milions d'euros

Contràriament al que diu el discurs oficial, tot i l'increment de la població catalana en un 20% entre 2000 i 2011 i que a causa de la crisi econòmica han crescut les necessitats de bona part de la ciutadania, el cert és que la inversió social (la vinculada a la demanda de serveis) s'ha reduït molt a partir de 2009. El deute català augmenta considerablement cada any i es demostra que les retallades de despesa social, a més de ser injustes, són econòmicament ineficaces. **Per corregir el dèficit públic cal reduir dràsticament la despesa del deute i augmentar els ingressos de la Generalitat.**

Ingressos

Catalunya només recapta una petita part del impostos i taxes que es recaptin a tot l'estat espanyol. El sistema tributari espanyol, així com la política fiscal catalana, no es basa en l'equitat, la progressivitat ni és realment redistributiu. A més del dèficit fiscal de Catalunya respecte a Espanya, cal tenir present que **les arques públiques catalanes han deixat d'ingressar uns 16.000 M€ a l'any a causa del frau i l'elusió fiscal.**

A 2014, els impostos suposaven el 55,6% dels ingressos de la Generalitat, mentre que els diners provinents de l'endeutament representaven el 38,60 % dels ingressos totals (un percentatge que era només del 14,69% al 2008).

És cert que la reducció d'ingressos fiscals a causa de la crisi econòmica (especialment impostos com l'IRPF i l'IVA) ha implicat un augment de dèficit, i per tant d'endeutament. Però aquesta dràstica reducció d'ingressos de la Generalitat està més lligada a **decisiones polítiques dels diferents governs, adreçades a mantenir els privilegis d'un sistema fiscal regressiu i uns ingressos dependents de l'endeutament i, per tant, dels mercats.**

5. Il·legitimitat del deute català

La definició del que constitueix un deute il·legítim no és quelcom tancat sinó que hi ha un debat obert entre organitzacions socials i acadèmics d'arreu del món. **El deute il·legítim és un concepte fonamentalment polític més que jurídic, que ha de ser definit democràticament per la ciutadania de cada país.** La PACD considera que un deute il·legítim és aquell contret per un govern que no ha destinat els recursos generats per al benefici de la població; aquell que ha propiciat violacions dels drets humans, socials, econòmics, culturals i mediambientals de gran part de la població en favor dels interessos d'una minoria; o aquell deute acumulat per mantenir els privilegis d'aquesta minoria privilegiada, com el derivat d'una política fiscal regressiva o permissiva amb el frau fiscal que redueix els ingressos de l'Estat.

Més enllà de la definició del que son deutes il·legítims, a la PACD entenem el deute com un instrument de dominació, una eina ideològica que pretén sotmetre la sobirania popular als interessos del capitalisme financer internacional. El deute és utilitzat per expropiar els recursos de les classes treballadores, de les dones i de la naturalesa per transferir-los, amb la connivència de les elits polítiques, a les butxaques de la classe dominant, de les entitats financeres i de les empreses transnacionals, sense la participació ni el consentiment de la població. El mecanisme de l'endeutament permet mantenir aquest estatus quo, fent-nos pensar que estem en deute amb el capitalisme internacional. Però no només no devem de res, sinó que som els creditors del deute de gènere, de classe, ecològica i històrica contreta pel capitalisme financer amb els pobles víctimes de la seva opressió.

Cal analitzar els impactes econòmics, socials, de gènere, culturals i ambientals de l'endeutament de la Generalitat. L'opacitat actual no ho permet, però si estudiéssim acuradament les clàusules dels contractes de préstec, les circumstàncies que envolten la signatura del mateixos i la destinació real dels fons demanats, tindríem diferents arguments, fins i tot jurídics, per anular alguns dels contractes de préstec de la Generalitat de Catalunya.

La intenció d'aquest informe no és analitzar crèdits o deutes en concret per considerar-ne la seva legitimitat o il·legitimitat, però sí que hi aportem arguments que poden fomentar la consideració d'il·legítim de part o la totalitat del deute català:

- Un **sistema fiscal regressiu i permissiu amb el frau fiscal** que provoca la insuficient recaptació de recursos per finançar els serveis públics.

- La **construcció de grans infraestructures basades en sistemes per diferir els pagaments** (concessions, mètode alemany i altres), són una privatització de facto d'aquestes infraestructures i han generat una part important del deute públic de la Generalitat.
- **Privatització de serveis o empreses públiques** on el govern acostuma a assumir tot el deute i cedeix el negoci net de deutes al sector privat.
- **Les condicions en què s'han fet certes emissions de deute** (interessos, comissions, imposició de retallades socials ...)
- Les **comissions il·legals** i d'altres casos de corrupció.
- El deute acumulat per la Generalitat per fer de pont amb nous **crèdits a tercers**.
- El **canvi fonamental de circumstàncies** i el sobrecost provocat per les pressions especulatives sobre el deute públic.
- En cas d'**Estat de necessitat**, si el pagament del deute i dels interessos posa en perill la supervivència política o econòmica del país i la seva sobirania així com la vulneració dels drets econòmics, socials, culturals i ambientals de la població.

6. Necessitat d'auditar el deute i no pagar aquell que sigui il·legítim

El deute no és una relació entre iguals. El deute del sector públic serveix a les elits per enriquir-se encara més i com a **eina per controlar els estats i imposar-los els seus interessos**. El poder i grau d'influència política de les entitats financeres és tan gran que l'actual **economia del deute és totalment incompatible amb la democràcia**. És en aquesta cruïlla en la que les nostres societats han de **triar si ens enfrontem al deute, o si acceptem el xantatge** i renunciem a la sobirania dels estats i als drets socials més bàsics.

Hi ha evidències que bona part del deute català és il·legítim i que per tant no s'hauria de pagar. El moviment per a les **auditories ciutadanes del deute promogut per la PACD pretén generar la força ciutadana que permeti acabar amb l'actual opacitat de les finances públiques i la total submissió als mercats financers**. L'impagament del deute no obeeix a qüestions legals, sinó al caràcter injust i moralment il·legítim d'un deute que genera grans desigualtats i va en contra del bé comú.

Malgrat que arreu del món existeix la idea moral que diu que "els deutes sempre s'han de pagar", **l'impagament de deutes és una constant al llarg de la història**. La reestructuració o el no pagament d'un deute **pot beneficiar tant als deutors com als creditors**, depenent molt de la **correlació de forces entre ells** i de com es faci l'impagament. L'experiència al llarg de la història recent que han viscut altres països (tant del Sud com del Nord global) ens diu que per a que un estat pugui realitzar un impagament de deute sense que aquest sigui contraproductiu **cal aplicar un seguit de mesures que requereixen una planificació adequada i un alt nivell de sobirania política i econòmica**. Un impagament sense aquestes mesures de protecció suposaria una fugida de capitals dels bancs que podria comportar la fallida de les entitats financeres, ja que no podrien fer front als seus compromisos. L'altra amenaça recurrent és el tancament de l'accés als mercats financers per a seguir finançant l'administració pública. L'experiència ens diu que aquesta amenaça segurament no s'allargaria molt de temps, i a més, un dels objectius d'un impagament unilateral del deute seria precisament **trencar amb aquests mercats financers i buscar altres formes més justes i sostenibles de finançar l'Estat**.

7. Possibles escenaris d'impagament

Negociació de l'impagament del deute amb els creditors. Aquesta negociació té poques garanties d'èxit i no és recomanable si, com en el cas català, la part deutora té poques eines amb les que fer valer les seves propostes (política fiscal i monetària pròpies, banc central ...).

Tot i això, un suport explícit i majoritari de la ciutadania podria fer creïble l'amenaça de no pagar, i fer pensar als creditors que és millor asseure's a negociar quitances de forma ordenada i garantir que cobraran una part dels crèdits que una fallida desordenada que pogués crear un terratrèmol en els mercats financers.

Recórrer als tribunals per aconseguir declarar il·legítim o il·legal el deute. Aquesta és una estratègia difícil de molt llarga durada, que limita el camp de lluita a casos molt clars de frau o lluites legals sobre impagaments realitzats en el passat. El major problema de l'actual sistema del deute és que gran part de les transgressions que es realitzen són legals a la majoria d'estats, encara que vulnerin clarament la Declaració Universal dels Drets Humans.

Realitzar un impagament no negociat del deute. Per a això la Generalitat necessitaria establir les seves pròpies lleis i institucions en relació a les finances i la fiscalitat per recuperar la plena sobirania, i teixir aliances amb països amb sensibilitats i interessos comuns per garantir subministraments i finançament. Aquestes mesures de curt termini relacionades amb el deute necessàriament haurien d'anar acompanyades d'un pla integral per transformar l'economia, per tal de construir un model econòmic just, sostenible, cooperatiu, enxarxat, granular, dinàmic i compatible amb una vertadera democràcia.